

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Сумська філія

Кафедра гуманітарних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Вступ до правових досліджень»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

081 Право (право)

**за темою № 10 «Організація підготовки науково-педагогічних
кадрів»**

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.2021 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 16.09.2021 р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 23.09.2021 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Протокол від 02.09.2021 р. № 2

Розробник:

1. Професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат історичних наук, с. н.с. **Надія ДЕМИДЕНКО**

Рецензенти:

1. Професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Харківського
національного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук
Олександр ТЯГЛО

Тема 10. Організація підготовки науково-педагогічних кадрів

План

1. Нормативне регулювання підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів в Україні
2. Система планування та організації підготовки наукових кадрів у ВНЗ
3. Функції державних установ і організацій у підготовці науково-педагогічних та наукових кадрів
4. Організація та порядок роботи спеціалізованих вчених радах
5. Підготовка кадрів через аспірантуру і докторантуру

Література:

1. Каламбет С. В., Іванов С. В., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
2. Кислий В. М. Організація наукових досліджень : Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2011. 224 с.
3. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава, 2012. 232 с.
4. Методологія та організація наукових досліджень : навч.посібник / В.М. Михайлов та ін. Харків: ХДУХТ, 2014. 220 с.
5. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Вінниця, 2014. 196 с.
6. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
7. Вахонєва Т. М. Плагіат як різновид порушення авторських прав за законодавством України. Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції і охорони права власності: другі юридичні читання: Збірник наукових праць / за ред. В. В. Галунька. Тернопіль-Київ-Херсон, 2011. С. 57-62.
8. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2016. 151с.

1. Нормативне регулювання підготовки науково- педагогічних та наукових кадрів в Україні

Органами, що здійснюють регулювання підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів в Україні є: Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади: Міністерство освіти і науки України

Конституція України. В ній визначено, що кожен має право на освіту (ст.53); громадянам гарантується свобода наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством (ст.54).

Закон України „Про наукову та науково-технічну діяльність” визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створює умови для наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку.

Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань, затверджений постановою КМУ визначає порядок присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук та присвоєння вчених звань професора, доцента і старшого наукового співробітника.

2. Система планування та організації підготовки наукових кадрів у ВНЗ

Мета: наукова діяльність у ВНЗ є невід'ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності у системі вищої освіти.

Завдання: забезпечення органічної єдності освіти і науки; спрямування фундаментальних, прикладних досліджень і розробок для створення нових продуктів; створення стандартів вищої освіти, підручників, посібників сучасного рівня; розвиток різних форм співпраці вищої школи з наукою; забезпечення безпосередньої участі учасників навчально-виховного процесу в НДР; планування проведення і виконання науково – педагогічними працівниками НДР в межах основного робочого часу; залучення до навчально-виховного процесу провідних вчених і науковців, працівників в наукову діяльність в провідних ВНЗ, зокрема зарубіжних; організація наукових, науково-практичних, науково-методичних конференцій, семінарів, олімпіад, конкурсів, науково-дослідних курсових, дипломних, випускних робіт учасників навчально-виховного процесу.

Основними формами підготовки наукових і науково-педагогічних працівників є аспірантура і докторантура.

Аспірантура і докторантура – це процес безперервної освіти, підвищення кваліфікацій, здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук.

Науковими ступенями в Україні є кандидат наук та доктор наук.

Присуджують спеціалізовані вчені ради на підставі прилюдного захисту дисертації. Рішення рад про присудження наукових ступенів затверджується ВАК України.

Головною ланкою організації підготовки науково-педагогічних кадрів у ВНЗ виступає кафедра. **Кафедра** – базовий структурний підрозділ ВНЗ, що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціальностей чи навчальних дисциплін і здійснює науково-дослідну діяльність за певним напрямом.

Кафедра відкривається за рішенням Вченої ради, якщо до її складу входить не менше 5 науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менше три з яких мають вчену ступінь чи вчені звання.

Керівництвом кафедри здійснює завідувач, який обирається Вченою радою ВНЗ строком на 5 років, а в національних університетах 7 років і з яким укладається контракт.

До основних напрямів наукової роботи кафедри є:

- підготовка наукових кадрів через аспірантуру та докторантуру;
- виконання НДР (комплексні наукові теми).

Підготовка науково – педагогічних кадрів планується, тобто визначається число місць в аспірантуру і докторантуру в залежності від отриманого бюджетного фінансування.

Процедура прийому та зарахування до аспірантури визначається ВНЗ.

Планування науково-дослідної роботи студентів і аспірантів починається з розробки комплексно-цільових програм за спеціальностями і спеціалізаціями. У цих планах, виходячи із навчального плану та терміну навчання, передбачається виконання елементів наукових досліджень на весь період навчання у вузі, аспірантурі. Комплексність програми ґрунтується на виконанні всіх елементів науково-дослідної роботи, максимальне наближення до умов досліджень, що виконуються у науково-дослідних установах, науково-виробничих підприємствах. Цільова спрямованість програми передбачає спеціалізацію наукових досліджень щодо майбутньої діяльності економіста, науковця.

На основі комплексно-цільової програми наукових досліджень розробляється індивідуальний план науково-дослідної роботи студента, аспіранта на весь період навчання у

вузі, аспірантурі. В його основу покладено організацію планування науково-дослідних робіт у науково-дослідних установах.

Студент, вивчивши тематику науково-дослідних робіт, рекомендовану кафедрою, звертається із заявою до завідуючого випускаючої кафедри про закріплення за ним конкретної теми дослідження і виділення наукового керівника. На засіданні кафедри затверджується тема дослідження для студентів і наукові керівники із числа викладачів кафедри та залучених наукових співробітників науково-дослідних установ.

Теми науково-дослідних робіт для студента затверджуються, як правило, для бакалаврів на третьому, а для магістрів на п'ятому терміні навчання. Студенти магістерської програми після вивчення спеціального нормативного курсу "Основи наукових досліджень" приступають до написання наукових статей і тез виступів на науково-практичних конференціях.

3. Функції державних установ і організацій у підготовці науково- педагогічних та наукових кадрів

Основними функціями МОН є: розроблення та реалізація державної політики в сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності; прогнозування та визначення перспектив і пріоритетних напрямів розвитку в сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності відповідно до потреб особистості, суспільства, держави;

- здійснення контролю за реалізацією державної політики в сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності;

МОН відповідно до покладених на нього завдань:

- розробляє державні стандарти освіти, контролює їх дотримання через інспектування, ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- аналізує стан освіти й науки, прогнозує їх розвиток відповідно до потреб особистості, суспільства та держави, розробляє відповідні програми;

- спільно з органами управління освітою на місцях організує інформаційне, правове та посередницьке забезпечення працевлаштування випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів;

- розробляє та подає на затвердження в установленому порядку зразки документів про освіту, забезпечує ними навчальні заклади;

- провадить роботу щодо встановлення еквівалентності документів про освіту і вчені звання;

- провадить в установленому порядку ліцензування, атестацію і акредитацію вищих та професійно-технічних навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, видає їм ліцензії, сертифікати; веде Державний реєстр вищих навчальних закладів, здійснює організаційно-методичне забезпечення ліцензування та атестації загальноосвітніх, позашкільних і дошкільних навчальних закладів;

- разом з іншими центральними органами виконавчої влади вивчає потребу навчальних закладів і установ освіти України в педагогічних і науково-педагогічних кадрах, організовує їх підготовку; в установленому порядку відкриває у вищих та прирівняних до них навчальних закладах, наукових установах, організаціях (за винятком наукових установ Національної академії наук України) аспірантуру, докторантуру; забезпечує організаційне та науково-методичне керівництво підготовкою науково-педагогічних та наукових кадрів через аспірантуру, докторантуру, інші форми підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації;

- в установленому порядку присвоює вчені звання доцента і професора науковим та науково-педагогічним працівникам;

- визначає вимоги та встановлює порядок атестації педагогічних працівників;

- вносить пропозиції Вищій атестаційній комісії України про створення спеціалізованих рад із захисту дисертацій;

- здійснює заходи щодо матеріального та морального стимулювання працівників освіти й науки, учасників навчально-виховного процесу;
- виконує інші функції, що випливають з покладених на нього завдань.

Державна атестаційна комісія України забезпечує виконання державних вимог при атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Акти ВАК (прийняті документи) є обов'язковими для міністерств і відомств в системі яких створені спеціалізовані вчені ради по присудженню наукових ступенів кандидатів і докторів та діють вчені ради, що приймають рішення про присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

При ВАК діють **експертні ради** (з економічних наук діє 2 експертні ради), вони проводять експертизу дисертацій, складу спеціалізованих вчених рад, фахових видань тощо. Рішення експертної ради є рекомендаційним, а остаточне рішення приймає Президія ВАК України.

***Повноваження ДАК України:** формує в установленому порядку мережу спеціалізованих вчених рад та здійснює контроль їх діяльності; формує нормативні та методичні засади діяльності спеціалізованих вчених рад; розробляє і затверджує кваліфікаційні вимоги до здобувачів наукових ступенів і звань; формує мережу експертних рад; проводить експертизу дисертацій та атестацію; затверджує (скасовує) рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів і звань; вирішує питання переатестації і нострифікації (взаємовизнання) документів про присудження наукових ступенів і вчених звань.*

***Національна академія наук (НАН) України** є вищою державною науковою організацією України, метою діяльності якої є отримання нових та узагальнення наявних знань про природу, людину та суспільство; створення наукових основ науково-технічного, соціально-економічного та культурного розвитку країни; підготовка висококваліфікованих наукових кадрів.*

Основними завданнями НАН України є: організація, проведення та координація наукових досліджень з фундаментальних і прикладних проблем природничих, технічних і соціогуманітарних наук; участь у формуванні державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності, підготовка наукових оцінок і прогнозів розвитку держави; сприяння розвитку та інтеграції науки, освіти і виробництва в Україні на основі; підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації, залучення обдарованої молоді, виявлення і підтримка талановитих дослідників, сприяння творчому зростанню молодих науковців.

НАН України об'єднує членів НАН України – дійсних членів (академіків), членів-кореспондентів та іноземних членів, які обираються Загальними зборами НАН України, та наукових працівників НАН України. Вибори дійсних членів (академіків), членів-кореспондентів НАН України проводяться не рідше одного разу на три роки і призначаються Президією НАН України, повідомлення про які публікуються у пресі не пізніше ніж за три місяці до проведення виборів. Дійсними членами і членами-кореспондентами НАН України вважаються обрані особи, за яких проголосувало не менше 2/3 членів НАН України, які брали участь в голосуванні. Результати виборів публікуються у пресі. Порядок виборів та обов'язки і права дійсних членів і членів-кореспондентів НАН України обумовлені Статутом НАН України.

4. Організація та порядок роботи спеціалізованих вчених радах

Спеціалізована вчена рада приймає дисертацію до попереднього розгляду при наявності документів згідно з переліком ВАК. Сюди належать:

- заява на ім'я голови ради з проханням прийняти дисертацію до розгляду;
- особистий листок з обліку кадрів, який засвідчений печаткою;
- засвідчені копії дипломів про вищу освіту;
- посвідчення про складані кандидатські іспити;
- висновок установи, де виконувалась дисертація;
- оригінали публікацій (монографії, статті, тези);

- дисертація і автореферат;
- відзив наукового керівника.

Спецрада призначає комісію у складі не менше 3-х осіб, яка вивчає дисертацію і складає свій висновок, який оголошується під час розгляду питання про прийом дисертації до захисту. Висновок дисертації чітко формулює такі аспекти: актуальність, новизна, обґрунтованість, повнота, відповідність дисертації профілю ради, рекомендують опонентів.

Після того, як спеціальна вчена рада вирішила прийняти дисертацію до захисту, затвердила офіційних опонентів слід подати до Бюлетеня ВАК повідомлення встановленого зразка про захист дисертації. Лише після виходу в світ об'яви дозволяється розмноження та розсилка автореферату за переліком установ. Автореферат розсилають не пізніше ніж за місяць до захисту за переліком установ затверджених ВАК. Один примірник дисертації і автореферату передається до бібліотеки установи, де відбудеться захист.

Копії письмових відзивів офіційних опонентів та провідної установи видають здобувачеві не пізніше ніж за 10 днів до захисту.

Захист дисертації відбувається на спеціалізованій вченій раді прилюдно. Він повинен мати характер наукової дискусії з докладним аналізом достовірності, обґрунтованості всіх висновків і рекомендацій наукового та практичного характеру, що містяться в дисертації, і відбуватися в обстановці високої вимогливості, принциповості, дотримання наукової етики.

5. Підготовка кадрів через аспірантуру і докторантуру

Аспірантура і докторантура є формами підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації. Аспірантура і докторантура відкривається при вищих навчальних закладах третього або четвертого рівнів акредитації і прирівняних до них закладах післядипломної освіти, у наукових установах, які мають висококваліфіковані науково-педагогічні та наукові кадри, сучасну науково-дослідну, експериментальну та матеріальну базу.

Відкриття і закриття аспірантури і докторантури у вищих навчальних закладах, у наукових установах (за винятком наукових установ Національної академії наук) здійснює Міносвіти, а в наукових установах Національної академії наук - її Президія.

Аспірантура відкривається з відривом від виробництва та без відриву від виробництва, а докторантура - з відривом від виробництва.

Підготовка в аспірантурі і докторантурі здійснюється:

1) за рахунок:

- коштів державного бюджету України - за державним замовленням для роботи у державному секторі народного господарства;
- коштів юридичних та фізичних осіб - на умовах контракту – для роботи у державному і недержавному секторах народного господарства;

2) іноземців та осіб без громадянства на підставі:

- міжнародних договорів України;
- загальнодержавних програм;
- договорів, укладених вищими навчальними закладами, науковими установами з юридичними та фізичними особами.

Вступники до аспірантури або докторантури подають на ім'я керівника вищого навчального закладу, наукової установи такі документи:

1) заяву;

2) особовий листок з обліку кадрів;

3) список опублікованих наукових праць і винаходів.

4) медичну довідку про стан здоров'я за формою N 286-у;

5) копію диплома про закінчення вищого навчального закладу із зазначенням одержаної кваліфікації спеціаліста або магістра (особи, які здобули відповідну освіту за кордоном, - копію нострифікованого диплома);

6) посвідчення про складання кандидатських іспитів (за наявності складених кандидатських іспитів).

Паспорт та диплом про вищу освіту подаються вступником особисто.

При вступі до докторантури, крім того, подаються:

1) розгорнутий план дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук (далі - докторська дисертація);

2) копія диплома про присудження наукового ступеня кандидата наук (у разі здобуття відповідної освіти за кордоном - копія нострифікованого диплома).

Диплом про присудження наукового ступеня кандидата наук подається вступником особисто.

Аспіранти і докторанти мають право на:

1) користування навчально-виробничою, науковою, культурно-спортивною, оздоровчою базою вищих навчальних закладів, наукових установ;

2) отримання всіх видів відкритої наукової інформації і наукового консультування;

3) участь у науковій діяльності кафедри, відділу, лабораторії;

4) отримання державної стипендії встановленого розміру у разі зарахування на навчання з відривом від виробництва за державним замовленням;

5) переривання навчання з поважних причин з подальшим його продовженням. Тривалість і кількість переривань навчання, а також поважність причин визначаються вченою радою вищого навчального закладу, наукової установи;

6) щорічні канікули тривалістю до двох календарних місяців, які включаються до загального терміну навчання у разі зарахування на навчання з відривом від виробництва;

7) участь у виборах до органів самоврядування вищого навчального закладу, наукової установи;

8) роботу за сумісництвом відповідно до законодавства України;

9) безпечні і нешкідливі умови навчання і праці;

10) забезпечення впорядкованим житлом - у разі зарахування на навчання з відривом від виробництва за державним замовленням - на час навчання за умови оплати вартості користування житлом самим аспірантом або докторантом (іногороднім);

11) працевлаштування згідно з типовою угодою у разі зарахування на навчання за державним замовленням або контрактом (у разі навчання поза державним замовленням).

Термін навчання в аспірантурі і перебування в докторантурі включається до науково-педагогічного стажу.

Аспіранти і докторанти зобов'язані:

1) дотримуватися вимог законодавства, моральних, етичних норм поведінки;

2) глибоко оволодівати знаннями, практичними навичками, професійною майстерністю, підвищувати загальний культурний рівень;

3) опанувати методологію проведення наукових досліджень;

4) виконувати індивідуальний план роботи над дисертацією;

5) звітувати про хід виконання дисертації на засіданні кафедри, відділу, лабораторії, вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи;

6) у встановлений термін захистити дисертацію або подати її спеціалізованій вченій раді;

7) дотримуватися статуту і правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу, наукової установи.

До докторантури приймаються особи, які мають науковий ступінь кандидата наук, наукові здобутки та опубліковані праці з обраної наукової спеціальності і які в змозі на високому науковому рівні проводити фундаментальні, пошукові і прикладні наукові дослідження. Термін перебування в докторантурі на загальних умовах не перевищує трьох років. Щороку докторанти подають до вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи після попереднього обговорення на кафедрі, у відділі, лабораторії звіт про виконання індивідуального плану роботи, за результатами якого проводиться їх атестація і

приймається рішення про подальше перебування в докторантурі. Результати атестації затверджуються керівником вищого навчального закладу, наукової установи.

До аспірантури на конкурсній основі приймаються особи, які мають вищу освіту і кваліфікацію спеціаліста або магістра. Термін навчання в аспірантурі з відривом від виробництва не перевищує трьох років, а без відриву від виробництва – чотирьох років. Для проведення прийому до аспірантури створюється приймальна комісія під головуванням керівника (заступника керівника) вищого навчального закладу, наукової установи. Члени приймальної комісії призначаються керівником вищого навчального закладу, наукової установи з числа керівників кафедр, відділів, лабораторій, а також передбачуваних наукових керівників аспірантів.

Рішення про допуск до складання вступних іспитів до аспірантури виносяться приймальною комісією за результатами співбесіди, розгляду реферату та поданих наукових праць з урахуванням письмового висновку передбачуваного наукового керівника, про що вступник до аспірантури повідомляється у тижневий термін.

Вступники до аспірантури складають вступні іспити із спеціальності (в обсязі навчальної програми для спеціаліста або магістра, яка відповідає обраній ними науковій спеціальності, із філософії та однієї із іноземних мов на вибір (англійської, німецької, іспанської, італійської, французької) в обсязі навчальних програм для вищих навчальних закладів IV рівня акредитації, затверджених Міносвіти. Іспит з іншої іноземної мови складається за рішенням вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи у разі, коли знання цієї мови необхідне для роботи над дисертацією.

Аспірант або докторант може бути відрахованим з аспірантури або докторантури за грубе порушення правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу, наукової установи, за вчинення протиправних дій, а також за невиконання індивідуального плану роботи без поважних причин. Рішення про відрахування аспіранта або докторанта приймає вчена рада вищого навчального закладу, наукової установи. Аспірант або докторант, який був зарахований до аспірантури або докторантури за державним замовленням і відрахований через зазначені причини, відшкодовує вартість навчання згідно із законодавством України.

Відповідальність за рівень організації наукової підготовки в аспірантурі і докторантурі покладається на керівника вищого навчального закладу, наукової установи. Індивідуальний план аспіранта, порядок складання і контролю

Індивідуальний план роботи аспіранта передбачає складання кандидатських іспитів із спеціальності, іноземної мови та філософії, а у разі необхідності - додаткового іспиту, визначеного рішенням спеціалізованої вченої ради закладу, установи, де передбачається захист дисертації, і заліків з дисциплін, визначених рішенням вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи з урахуванням профілю підготовки, а також педагогічна практика.

Кандидатські іспити є складовою частиною атестації науково-педагогічних і наукових кадрів. Кандидатські іспити проводяться з метою встановлення глибини професійних знань, наукового і культурного кругозору здобувача наукового ступеня кандидата наук, підготовленості його до самостійної науково-дослідної діяльності. Складання кандидатських іспитів здобувачами є обов'язковим для присудження їм наукового ступеня кандидата наук.

Здобувач, який має вищу освіту із спеціальності, що не відповідає галузі науки, з якої підготовлено дисертацію, на підставі рішення відповідної спеціалізованої вченої ради складає додатковий кандидатський іспит із наукової спеціальності відповідної галузі науки за Переліком спеціальностей наукових працівників.

Кандидатські іспити із спеціальності складаються у вищих навчальних закладах третього або четвертого рівнів акредитації та в наукових установах, у яких відкрита аспірантура або є спеціалізована вчена рада з відповідної наукової спеціальності. За

рішенням приймальної комісії кандидатський іспит із спеціальності, залежно від обсягу матеріалу, може проводитися двома етапами з виставленням загальної оцінки.

Комісії з приймання кандидатських іспитів з кожної дисципліни призначаються керівником вищого навчального закладу, наукової установи у складі голови комісії і не менше двох членів з числа кваліфікованих спеціалістів - докторів і кандидатів наук. До складу комісії з приймання кандидатського іспиту із спеціальності повинно входити не менше трьох фахівців, два з яких мають бути докторами наук, третій - кандидатом наук з цієї спеціальності.

На кандидатських іспитах можуть бути присутні члени відповідної спеціалізованої вченої ради вищого навчального закладу, наукової установи, де складається кандидатський іспит, керівник, заступник керівника, представники Міносвіти, Вищої атестаційної комісії, Національної академії наук, міністерств, інших органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, наукові установи, галузевих академій наук.

Кожному аспіранту одночасно з його зарахуванням відповідним наказом керівника вищого навчального закладу, наукової установи призначається науковий керівник, як правило, доктор наук або за рішенням вченої ради, як виняток, кандидат наук.

Науковий керівник аспіранта здійснює наукове керівництво роботою над дисертацією, контролює виконання затвердженого ним індивідуального плану та несе особисту відповідальність за якісне написання аспірантом дисертації.

Аспірант працює за індивідуальним планом роботи, не менше ніж два рази на рік звітує про його виконання на засіданні кафедри, відділу, лабораторії і щорічно атестується науковим керівником. За результатами атестації відповідним наказом керівника вищого навчального закладу, наукової установи аспірант переводиться на наступний рік навчання або відраховується з аспірантури.

Критерії оцінки готовності дисертації

Дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої наукової монографії. Вона містить висунуті автором для прилюдного захисту науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характерна єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в науку.

Теми дисертацій мають бути пов'язані, як правило, з напрямками основних науково-дослідних робіт наукових установ і організацій та затверджені вченими (науково-технічними) радами для кожного здобувача персонально з одночасним призначенням наукового консультанта (докторська дисертація) чи наукового керівника (кандидатська дисертація).

Вимоги щодо дисертації та авторефератів дисертацій викладені у „Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань” затвердженого постановою КМУ від 28.06.97 р. № 644.

Дисертація, що має прикладне значення, додатково до основного тексту повинна містити відомості та документи, що підтверджують практичне використання отриманих автором результатів (впровадження у виробництво, достатню дослідно-виробничу перевірку, отримання нових кількісних і якісних показників, суттєві переваги запропонованих технологій, зразків продукції, матеріалів тощо), а дисертація, що має теоретичне значення, - рекомендації щодо використання наукових висновків.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук є кваліфікаційною науковою працею обсягом основного тексту 11 – 13 авторських аркушів (для суспільних і гуманітарних наук - 15 - 17 авторських аркушів), оформлених відповідно до державного стандарту. Докторська дисертація повинна містити раніше не захищені наукові положення та отримані автором нові науково обґрунтовані результати у певній галузі науки, які у сукупності розв'язують важливу наукову або науково-прикладну проблему..

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук є кваліфікаційною науковою працею обсягом основного тексту 4,5 – 7 авторських аркушів (для суспільних і гуманітарних наук - 6,5 – 9 авторських аркушів), оформлених відповідно до державного стандарту. Кандидатська дисертація повинна містити результати проведених автором досліджень та отримані автором нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки.

Повноту викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях здобувача визначає спеціалізована вчена рада.

Кожна дисертація супроводжується окремим авторефератом обсягом 1,3 - 1,9 авторського аркуша для докторської та обсягом 0,7 - 0,9 авторського аркуша для кандидатської дисертації, який здобувач друкує державною мовою. Вимоги до оформлення автореферату встановлює ВАК.

Автореферат дисертації видається друкарським способом із обов'язковим зазначенням вихідних відомостей видання у кількості, визначеній спеціалізованою вченою радою і надсилається членам спеціалізованої вченої ради та заінтересованим організаціям не пізніше як за місяць до захисту дисертації. Перелік організацій, яким обов'язково надсилають автореферат, визначає ВАК.

Організація, де виконувалась дисертація або до якої був прикріплений здобувач, проводить попередню експертизу поданої дисертації та робить висновок про наукову та практичну цінність дисертації. Висновок видається здобувачеві не пізніше як через два місяці з дня подання на попередню експертизу кандидатської та не пізніше трьох місяців - докторської дисертації.

Оцінка готовності дисертації до захисту відбувається на засідання кафедри. Для цього здобувач подає:

- дисертацію і автореферат оформлені відповідно до вимог;
- оригінали опублікованих статей у офіційних фахових виданнях;
- посвідчення про складання кандидатських іспитів за встановленою формою;
- довідки про впровадження наукових результатів;
- зовнішні засвідчені рецензії на дисертацію (для кандидатської – 2, для докторської – 3;
- відгук наукового керівника (консультанта).

Контрольні запитання

1. Якими нормативними документами регулюється підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів?
2. Назвіть органи, що здійснюють регулювання підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів в Україні.
3. Назвіть основні форми підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.
4. Якими нормативними документами регулюється підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів в Україні?
5. Назвіть основні форми підготовки наукових і науково-педагогічних працівників.
6. Які наукові ступені існують в Україні?
7. З чого починається планування науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти